

JOZEF BANÁŠ

PERDE ARKASI

SAHTE DEMİRPERDE CENNETİNDE AŞK VE DOSTLUK
(1968-2008)

ÇEVİREN: BÜYÜKELÇİ UMUT ARIK

DESTEK YAYINLARI: 902
EDEBİYAT: 266

JOZEF BANÁŠ / PERDE ARKASI
Orijinal İsmi: ZÓNA NADŠENIA

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül
Çeviren: Umut Arık
Kapak Tasarım: İlknur Muştı
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Şubat 2018
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-368-3

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 29652
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad.
Odin İş Mrk. B Blok No. 403/2
Zeytinburnu / İstanbul

JOZEF BANÁŠ

PERDE ARKASI

SAHTE DEMİRPERDE CENNETİNDE
AŞK VE DOSTLUK (1968-2008)

ÇEVİREN: BÜYÜKELÇİ UMUT ARIK

*Bu eseri, daima arkamda durdukları için,
eşim Maria ve kızlarım Maia ve Adela'ya ithaf ediyorum.*

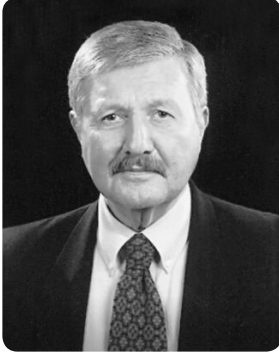
*Bu romandaki kişi ve olayların tümünün
gerçek olduğu söylenemez.*

*“Kişinin geçmişini
bugünkü davranışlarından anlayabilirsiniz.”*

Willy Brandt

“Halk mutlu; ancak henüz hepsi bunun farkında değil.”

Neumann, Bölgesel Komite,
Doğu Almanya Birleşik Sosyalist Partisi

Çevirmen Notu

Geçen yüzyılda komünist yaklaşım dünyayı ikiye böldü. İkinci Dünya Savaşı'nın arkasından, Batı ile Doğu arasına, Winston Churchill'in deyimiyle bir "Demirperde" örüldü. "Soğuk Savaş" kuşakları Demirperde'nin iki yanında farklı hayatlar yaşadılar. Adeta iki ayrı cins insan çıktı ortaya, ama sonunda galip gelen tüm insanlığın paylaştığı ortak yanlar oldu.

Jozef Banáš, dünyanın Doğu yakasında doğup büyüdü. "Komünist Cennet" in tüm arıza ve hataları onun gündelik sorunları oldu. Bir diplomat ve siyaset adamı olarak sürdürdüğü yaşantının, acı, tatlı, hazin, gülünç yanlarını, gençliğinin ilk ve unutulmaz deneyimi olan, fakat Doğu Bloku'ndaki olay ve engeller yüzünden ümitsiz hale gelen bir aşk hikâyesinde topladı. Bu çağdaş öyküyle hem kendi dünyasını hem de dünyamızın önemli bir bölümündeki sahte hayalleri ve hayal kırıklıklarını anlattı. Ezenler ve ezilenlerin, doğru maskesiyle sunulan yalanların gerçek yüzlerini okurlara sundu.

Slovakya'nın en çok satan romanı *Zóna Nadšenía*, Türkçe adıyla *Perde Arkası* işte bu öyküdür. Gerçekleri, insanca ve yalansız söyler. Yazarının beklentileri ve acıları, başarıları ve yenilgileri, akıl ve duygu dolu bir anlatımla bu öyküye yansır.

Ben, Demirperde'nin arkasındaki trajedileri böylesine dürüst bir dille anlatan bu öykü sayesinde, kırk yılı aşan diplomatik hayatımda Türkiye'yle ilişkilerine yakından katıldığım, yıkılışına Batı yakasından tanıklık ettiğim Sovyet dünyasını yeniden gördüm. Çok şey öğrendim, değer yargılarımın birçoğu yeniden anlamlandı. Çevirim bana büyük zevk verdi. Okurun da beğeneceğini umuyorum.

Son ve en doğru karar sizin sevgili okurlar.

Büyükelçi Umut Arık

Teşekkür

Bir yazar yalnız olarak düşünür, ancak, arşiv belgelerini bulmakta ona yardım edenlerle, onu eleştirenlerle, ya da tereddüt veya şüphe ettiği zamanlarda kendisine güven verenlerle birlikte yazar. Bu kitabın yaratılmasında bana yardım etmiş olan herkese en derin ve yüreктen teşekkürlerimi sunmak isterim. Eğer unuttuğum olmuştusa, lütfen özürlerimi kabul etsin.

Ve böylece, 2005 Noel’inde, otuz yedi yıl sonra, Berlin’de Thomas’ın izini bularak bu kitabın yazılmasını sağlayan eşim Maria ve kızlarım Maria ve Adelka’ya...

2006 Paskalya’sını, bu kitabın temelini teşkil eden anıları tazeleyen sohbetlerle beraber geçirdiğim Thomas Ankermann’a...

Beni bir düğüne davet edip, Ivan’a tanıştıran, Kolodne köyünden Ola ve Michail Obicki’ye...

1968 Ağustos’unda Çekoslovakya’nın işgaline katılan ve bana o günlerdeki bir Sovyet askerinin ruhuna bakabilme olanağı sağlayan Sovyet Ordusu mensubu Ivan Ivanovich Pauk’a...

Arşiv malzemelerini cömertçe açan Berlin’li kütüphaneci Peter Hartmann’a...

Tavsiyeleri sadece bu kitabın değil, benim de uzmanlık düzeyimi artıran Pavol Kuljacek, Ivan Luluha, Juraj Migas ve Jaroslav Hlinicky’ye...

70’ler ve 80’leri “öbür taraf” tan görmüş bir kişinin değerli düşüncelerini bana sağlayan Viyana’lı gazeteci Franz Eder’e...

Bu çalışmanın ilk taslaklarına değerli ve tavizsiz eleştiriler getiren Andrea Kralovicova, Martin Cukan ve Juraj Soviar’a teşekkürler.

Giriş

Kimse kendiliğinden korkak değildir. İnsanlar, hayatın, ancak olağanüstü cesur kişilerin katlanabileceği baskıları karşısında yırlarlar. Eğer birisi bir tanıdığını kendi yaşamından benzer bir deneyimi olmaksızın bir konuda korkaklıkla suçlarsa, bu kendisinin böyle bir durumda korkmayacağını göstermez. Ancak, şans onu bu gibi bir durumla karşı karşıya bırakmadığından böyle rahattır. Pis olanlar, herkesi pis sanar. 1990'da Viyanada eski Alman Şansölyesi Willy Brandt bana, "kişinin geçmişini bu günkü davranışlarından sezersin." demişti.

Totaliter koşullarda kişiliğini koruyanlar, demokrasilerde de kişilik sahibi olurlar; o günlerde fare gibi korkarlarsa bu gün de aynı korkaklıktadırlar. Oysa, herkesi Kabil gibi hainlikle damgalayanlar giderek artmaktadır. Hiç yapmadıkları güzel şeylerle öğünerek, kendilerini arsızca öne atanlar çoğalmaktadır. Başlarında İsa gibi iyiliğin dikenli tacını taşmalarına karşın geri duranlar bu gibi öğüngeçlerin sinirine dokunmakta ve böyle arsızlar kendilerini, utanç duymalarına neden olmayacak kişilerle çevirmeyi tercih etmektedirler.

Vicdanlarımız tembelleşti, amma Perde Arkasında'ki sahte Bayramyeri'nde kalabilmek için bunu yapmamız şarttı. İyi hatırlıyoruz: güçlünün karşısında sinersin; zayıflara karşı durursun. Mahkeme bitince kendimize geldik. Bu gün hakimler gitti amma içimizdeki mahkeme devam ediyor.

Hem siyasetçi, hem yazar olarak sık, sık gençlerle münakaşalara girdim ve çoğu defa hayal kırıklığına uğradım. Yakın geçmişimize dair

çok az şey biliyorlar ve bildikleri de gerçeği bilenlerin 1989'dan sonra yazmaya karar verdikleri hatıratan öğrenebildikleri. Bu gerçek karşısında ne yapacağımı düşündüm. Beklemediğim bir kaynaktan destek geldi- hayat. Hayat bana hikâyemi yazdı.

Thomas'ı 17 Ağustos 1968'de Yukarı Tatra'da tanıdım. Ivan'a 21 Ağustos 2007'de Mukachevo'da rastladım. Ağustos 1969'da Batı Almanya'da Thomas'ın evinde bir ay kaldım. Kendisine "Önümüzdeki yaz bizi görmeye Bratislava'ya gelirsin" dedim. Trenim Kolonya istasyonundan kalkarken "Geleceğim" diye bağırdı. 1970 baharında -yirmi yıllığına- sınırlar kapandı. Bana kalan sadece onunla ve arkadaşlarıyla yaşam, siyaset, sosyalizm, kapitalizm, dostluk ve sevgi üzerine yaptığım inanılmaz sohbetlerin hatıraları ve siyah-beyaz fotoğraflardı.

Bazen eşime ve kızlarıma yirmi yaşında bir Alman öğrencinin banjo çalarken çekilmiş resmini gösterirdim. Thomas'ın, arkadaşlarının ve ailesinin o zamanlar esirgemediği destek ve dayanışma asla unutulmaz.

2005 Noel'inde, Noel Ağacının altında, Münih'te Avrupa Patent Ofisinde çalışmakta olan kızım Maria'dan gelmiş bir mektup buldum. Açtığımda içinden çıkan fotoğraftan tanımadığım yaşlı bir adam bana bakıyordu.

Mektupta, kızım onu nasıl bulduğunu şöyle anlatıyordu: "Biliyor musun Baba, Adela ve annem benden arkadaşını aramamı ve bulmamı istediler. Bütün bildiğim, senin yaşında olduğun, Neuwied'de oturduğun, bir zamanlar banjo çaldığın ve voleybol oynadığın ve 1968 Ağustos'unda arkadaş olduğunuzdan ibaretti. İnternette Thomas Angermann ismini aradığım zaman karşıma yüzlerce kişi çıktı. Önce omuz silkip, boş verdim. Sonra telefonu alıp hiç olmazsa birisini arayayım dedim. İlk aradığım doğru kişi çıktı."

Ağustos 2007'de Mukachevo'da, eski Sovyet işgal ordusunda telsizci olan Ivan da bana hikâyesini anlattı. Birliği, 20 Ağustos 1968'de,

geceleyin, ÷lkemiz sınırlarından içeri girmişti. Bu Thomas'ın, Batı sınırımızdan evine dönmek için geçtiği geceydi.

Otuz yedi yıllık bir gecikmeden sonra Thomas nihayet beni ziyaret edebildi.

Paskalya haftamız su gibi aktı, geçti. Sade kendi hayatlarımızı değil, Çek ve Slovak Cumhuriyetlerinin, Ukrayna'nın ve Rusya'nın kaderlerini de konuştuk. Birbirimize takıldık, beraber ağladık, güldük, neler olduğuna inanamadık. Birbirimize birkaç metre mesafede yaşamış, amma bunun farkında bile olmamiştik. Bratislava'da veda ederken Thomas, en son, "Bu bir kitap olur!" dedi.

Elinizdeki işte o kitap. Kanımca gençlere büyüklerinin yaşadığı devirleri anlamak için bir kapı açacak; tıpkı bir gün onların da çocuklarına kendi yaşadıkları günlerin kapısını açacakları gibi.

Jozef Banáš

I. BÖLÜM

KISIM I

Kiev 2005

20 Ekim 2005 günü Kiev’de hava kasvetliydi. Cumhurbaşkanı’nın kabul salonunun pencerelerinin pervazlarını hafif bir yağmur ıslatmaktaydı. Uzun beyaz masanın bir tarafında Cumhurbaşkanı Viktor Yushchenko, Dışişleri Bakanı Boris Tarasjuk, Ukrayna Yüksek Konseyinin NATO Parlamenter Meclisindeki heyetinin Başkanı Oleg Zarubinsky ve toplantı tercümanı ile görüşme notlarını tutmakla görevli sekreter hanım oturuyordu. Karşılarında NATO Parlamenter Meclisi Heyeti bulunuyordu- Başkan Pierre Lellouche ve iki Başkan Yardımcısı, Türkiye’den Vahit Erdem ve Slovak Jozef Balaz, Genel Sekreter Simon Lunn, Yardımcısı David Hobbs ve Parlamenter Meclisin Ukrayna ile ilişkilerinden sorumlu Ukraynalı Svetlana. Viktor Yushchenko özel sekreterinin önüne koymuş olduğu birkaç belgeyi imzaladıktan sonra başını kaldırdı ve ziyaretçilerine dostça gülümsedi.

“Geciktığım için özür dilerim. Gürcistan Parlamento Başkanı Bayan Nino Burjadze ile görüşmelerimiz beklediğimden uzun sürdü. Amma toplantımız için bolca zamanımız olacağından emin olabilirsiniz.” Arkadan bir gülücük daha. Fakat yüzündeki kaslar sanki acı çekiyormuş gibi gergin duruyordu. Soluk benzi hala atlattığı zehirleme suikastinin izlerini taşıyordu ve hatları tahtadan yontulmuş gibi katıydı. Yaralarına rağmen, siyah elbisesi, bordo kravatı ve mendiliyle Viktor Andrejeviç zarif bir adamdı. Suikastten zedelenmiş kulağını şakaklarındaki uzun bırakılmış, iyi kesilmiş gri saçlar saklıyordu.

Pierre Lellouche, bu sevimli Fransız başkalarının açamadığı bir çok kapıyı açan tebessümüyle, “Bayan Burjadze çekici bir kadın, durumunuzu anlıyoruz” dedi. Cumhurbaşkanı’na NATO

heyetinin Sivastopol'u ziyaretiyle ilgili bilgi verdi ve Ukrayna tarafının âlicenap misafirperverliğine teşekkür etti. Cumhurbaşkanı Yushchenko formundaydı. Sarıh görüşlerini esprilerle süslüyor ve etkileyici konuşuyordu. Lellouche, Erdem, Lunn ve Hobbs, 2004 kışında, Kiev'in Bağımsızlık Meydanında bir tribünden Turuncu Devrimi yönetmiş olan bu şahsiyetin sözlerini dikkatle dinliyorlardı. Balaz büyülenmiş gibi oturmaktaydı, amma Cumhurbaşkanı'nın sözlerinden değil. Zihni, Bratislava sokaklarının Sovyet tanklarıyla dolu olduğu 1968 Ağustos'una ait görüntülerle doluydu. Vücutunda, Doğu Berlin'den, Batı Berlin'e geçiş kapısı olan Checkpoint Charlie'nin beton engellerini hatırladığı zaman hissettiği titremeyi duyuyordu. Görüntüler zihninden gelip, geçiyor fakat o hala karşısında oturuyordu. Balaz gözlerini ondan ayıramıyordu.

“Ukrayna, NATO'ya girişi için müzakerelere başlanması hususunda en kısa zamanda bir davet almaya üstün ilgi duyuyor. Bu davetin Vilnius'taki NATO zirvesinde yapılmasını bekliyoruz. Bu beklentimize Avrupa Parlamentosunun destek vermesinden memnuniyet duyacağız.”

Başkan sustu ve önündeki çaydan bir yudum aldı. Lellouche'un verdiği uzun cevap sırasında Balaz masanın öbür tarafında karşısında oturan ve not tutmakta olan sekreter hanıma adeta ipnotize olmuş gibi bakakalmıştı. Bu, ellilerinde, saçları kestane rengine boyanmış, görünüşünü iyi muhafaza etmiş, hâlâ çekici bir kadındı. Balaz görüşmenin stenoyla notlarını tutan bu sekreterin elini takip ederken, kadının adeta notlarından gözünü kaldırmaya mecbur olmasını diye lüzumsuz bazı kelimelerle kâğıdı doldurduğu izlenimini edindi. Yazımı bırakmaya mecbur kaldığında da, tekrar işine dönmeden önce, kendisini inceler gibi o yeşil gözlerinin bir kalp atışı kadar kısa bir süre kendisine saplandığını hissetti.

Görüşmeler sona ermekteydi. Kadın hala yemyeşil gözleriyle ona bakışlar atıyor, sonra gözlerini kaçırıyordu. Cumhurbaşkanı kendilerine başlangıçta planlandığından yirmi dakika daha fazla

zaman ayırmıştı ve Lellouch verdiği bu ek imkândan dolayı kendisine teşekkür etti. Odaya mutak olduğu üzere Viktor Yushchenko ve misafirlerinin resimlerini çekmek üzere bir fotoğrafçı girdi. Tercüman dışında Cumhurbaşkanının maiyetindekiler kapıya yönelirken, Yushchenko, notları alan sekreteri geri çağırıldı.

“Alexandra Josifovna” diye adını söyledikten sonra kadının odadan çıkmasından evvel kulağına bir şey fısıldadı. Balaz dişlerini sıktı. Fotoğrafçı işini bitirdi ve misafirler Yushchenko’ya tekrar en iyi dileklerini bildirdiler ve oda boşaldı.

Protokol şefi kendilerine Cumhurbaşkanlığı Sarayının kapısına kadar refakat etti. Burada vestiyerden paltolarını aldılar. Dışarıda saray merasim kıtasının önünden geçerken Balaz insiyaki olarak geriye baktı. Birinci kattaki büyük mermer sütunların birisinin yanından tutanakları alan sekreterin unutulması mümkün olmayan türkuvaz gözlerinin aşağıya, kendisine baktığını hissetti. Göz göze geldiklerinde onun gülümsediğinden emindi. Sonra kadın hızla arkasını döndü ve arkadaki galeriye doğru yürüdü.

Otele dönüş yolculuğu hiç bitmeyecek gibi geldi. Hizmetlerine verilmiş olan BMW durur, durmaz Balaz merdivenlerden yukarı fırladı. Titreyen elleriyle çantasının yan gözünde duran kendisi için çok değerli resim ve hatıraları karıştırmaya başladı-bunlar, karısının en sevdiği yazlık elbisesi içinde çekilmiş bir resmi, anne ve babasının resmi, kızları Anicka ve Martuska’nın Noel ağacı önündeki fotoğrafları ve bir diğerk resimden ibaretti. Bu son resim genç bir Sovyet askerine ve annesine aitti. Balaz uzun süre dikkatle resmi inceledi. Fotoğraf birkaç yıllık olmalıydı. Siyah, beyazdı. Fakat yine de hiç şüphesiz o delici türkuvaz gözleri tanıdı. Masasının üstündeki kâğıt destesini elden geçirdi. Ukrayna Yüksek Konseyinin vermiş olduğu paketi buldu. Pakette ziyaret programı ve Ukrayna heyetinin isim listesi vardı. Listedeki en son isim Cumhurbaşkanının Protokol Yardımcısı Alexandra Josifovna Guseva idi. Evet, bu oydu.